

Sygn. akt VI ACa 1317/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 czerwca 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Mariusz Łodko

Sędziowie: SA Jan Szachułowicz (spr.)

SO (del.) Magdalena Sajur- Kordula

Protokolant: protokolant Izabela Nowak

po rozpoznaniu w dniu 16 czerwca 2016 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy z powództwa M. B. (1), M. B. (2), W. B. (1), W. B. (2), A. K. (1), D. B. (1), J. B. (1), D. B. (2), E. B., M. M. (1), K. P., A. I., E. R. (1), J. Ż. (1), P. Ż. (1), T. B., K. B. (1) i A. K. (2)

przeciwko Skarbowi Państwa - Ministrowi(...)

o odszkodowanie

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 8 stycznia 2015 r.

sygn. akt IV C 1183/11

I. oddala apelację;

II. zasądza od Skarbu Państwa - Ministra (...) na rzecz M. B. (1), M. B. (2), W. B. (1), W. B. (2), A. K. (1), D. B. (1), J. B. (1), D. B. (2), E. B., M. M. (1), K. P., A. I., E. R. (1), J. Ż. (1), P. Ż. (1), T. B., K. B. (1) i A. K. (2) kwotę 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt: VIA Ca 1317/15

UZASADNIENIE

Powodowie B. B. (1), D. P. (1), J. B. (2), K. B. (2), M. K. (1), R. B. (1), W. B. (1), W. B. (2), A. K. (1), J. Ż. (1), P. Ż. (1), E. R. (1), M. B. (1), M. B. (2) i B. B. (2) wnosili o zasądzenie od Skarbu Państwa - Ministra (...) następujących kwot:

1. na rzecz B. B. kwoty 51 231,28 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
2. na rzecz D. P. kwoty 66 600,65 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
3. na rzecz J. B. kwoty 66 600,65 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
4. na rzecz K. B. kwoty 184 432,56 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;

5. na rzecz M. K. kwoty 184 432,56 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
6. na rzecz R. B. kwoty 184 432,56 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
7. na rzecz W. B. kwoty 184 432,56 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
8. na rzecz W. B. kwoty 184 432,56 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
9. na rzecz A. K. kwoty 184 432,56 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
10. na rzecz J. Ż. kwoty 358 905,77 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
11. na rzecz P. Ż. kwoty 358 905,77 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
12. na rzecz E. R. kwoty 573 216,41 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
13. na rzecz M. B. kwoty 1 291 027,95 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
14. na rzecz M. B. kwoty 2 366 884,58 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty;
15. na rzecz B. B. kwoty 2 366 884,58 zł z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty.

Powodowie oznaczyli wartość przedmiotu sporu na kwotę 8 606 853 zł, na którą składała się kwota 4 383 594 zł tytułem poniesionej szkody rzeczywistej w postaci straty budynków stanowiących własność przedsiębiorstwa, maszyn i urządzeń produkcyjnych, innych urządzeń oraz gruntu, a także kwota 4 223 259 zł tytułem wartości utraconych korzyści za okres od dnia 17 października 1997 r., tj. od dnia wejścia w życie Konstytucji RP do dnia 6 lipca 2006 r., tj. do dnia wydania decyzji przez Ministra (...).

Ponadto powodowie wnieśli o zasądzenie od pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych.

Postanowieniem z dnia 26 września 2008 r. Sąd Okręgowy stwierdził swoją niewłaściwość rzeczową w części dotyczącej powództwa B. B. (1), D. P. (1) oraz J. B. (2) i w tym zakresie przekazał sprawę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu (...) w W..

Pozwany - Skarb Państwa Minister (...) wniósł o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powodów kosztów procesu, w tym o zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa (...) kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W toku procesu zmarli następujący powodowie: R. B. (1), B. B. (2), K. B. (2) i M. K. (1).

Spadek po zmarłym powodzie R. B. (1) nabyły żona D. B. (2) w (...) części, córki E. B., M. M. (2), K. P. i A. I. w (...) częściach.

Spadek po zmarłym powodzie B. B. (2) nabyli córka D. B. (1) i syn J. B. (1) każdy z nich w udziale po (...) części.

Spadek po zmarłym powodzie K. B. (2) nabyli żona T. B., syn A. B. (1) i córka A. D. - każdy po (...) części. Na mocy umowy o częściowy dział spadku z dnia 4 stycznia 2011 r. T. B. otrzymała udział zmarłego powoda K. B. (2) w roszczeniu będącym przedmiotem niniejszego procesu wynoszący (...) części.

Spadek po M. K. (1) nabyły dzieci zmarłej K. B. (1) i A. K. (2), każde z nich po (...) części.

Wyrokiem z dnia 8 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie zasądził od Skarbu Państwa - Ministra (...) następujące kwoty - wszystkie z odsetkami ustawowymi od 1 kwietnia 2008 r. do dnia zapłaty:

- na rzecz M. B. (1) 154 751,40 zł;

- na rzecz M. B. (2) 283 710,90 zł;
- na rzecz W. B. (1) 22 107,35 zł;
- na rzecz W. B. (2) 22 107,35 zł;
- na rzecz A. K. (1) 22 107,35 zł;
- na rzecz D. B. (1) 147 996,38 zł;
- na rzecz J. B. (1) 141 855,45 zł;
- na rzecz D. B. (2) 5 526,84 zł;
- na rzecz E. B. 4 145,13 zł;
- na rzecz M. M. (2) 4 145,13 zł;
- na rzecz K. P. 4 145,13 zł;
- na rzecz A. I. 4 145,13 zł;
- na rzecz E. R. (1) 68 709,63 zł;
- na rzecz J. Ż. (1) 43 020,89 zł;
- na rzecz P. Ż. (1) 43 020,89 zł;
- na rzecz T. B. 22 107,35 zł;
- na rzecz K. B. (1) 11 053,68 zł;
- na rzecz A. K. (2) 11 053,68 zł.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo w pozostałym zakresie i rozstrzygnął o kosztach procesu w ten sposób, że obciążył nimi w 11 % pozwanego i w 89 % powodów, pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Powyższe orzeczenie zostało oparte na następujących ustaleniach i rozważaniach.

A. B. (2) od 1936 r. był właścicielem (...), S., gm. G., pow. W..

W dniu 30 kwietnia 1948 r. Minister (...) wydał orzeczenie Nr(...) o przejęciu z dniem ogłoszenia, tj. z dniem 30 czerwca 1948 r., (...), gm. G., pow. W. na własność Państwa.

Orzeczeniem z dnia 5 maja 1951 r., znak: (...), w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo - odbiorczego przedsiębiorstwa ((...) w S., gm. G., pow. W., wł. A. B. (2)) Minister (...) ustalił, że składniki majątkowe firmy (...), objęte protokołem zdawczo - odbiorczym, sporządzonym w dniach 24, 25 listopada 1948 r. w S. przez Dyрекcję (...), przechodzącej na własność Państwa na podstawie art. 3 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. /Dz.U. R.P. nr 5, poz. 17/ i orzeczenia Ministra (...)z dnia 30 kwietnia 1948 r., nr (...), ogłoszonego w Monitorze Polskim z dnia 30 czerwca 1948 r. nr 60 pod poz. 365, stanowią część składową tego przedsiębiorstwa i przechodzą na własność Państwa oraz zatwierdził ten protokół zdawczo - odbiorczy.

Decyzją z dnia 6 lipca 2006 r.,(...) Minister (...) na podstawie art. 158 § 1 w związku z art. 156 § 1 pkt 2, art. 157 § 1 i 2 k.p.a., po rozpoznaniu wniosku B. B. (2), spadkobiercy A. B. (2) właściciela (...) w S. stwierdził nieważność:

- orzeczenia Ministra (...) z dnia 30 kwietnia 1948 r. Nr (...) w części dotyczącej przedsiębiorstwa „(...) S., gm. G., pow. W.”,
- orzeczenia Ministra (...) z dnia 5 maja 1951 r., znak: (...), w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo - odbiorczego przedsiębiorstwa (...) w S., gm. G., pow. W., wł. A. B. (2).

Minister (...) stwierdził, że orzeczenie Ministra (...) zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa jak również będące jego następstwem orzeczenie Ministra (...) z dnia 5 maja 1951 r. znak (...) w sprawie zatwierdzenia protokołu zdawczo - odbiorczego.

Spadek po A. B. (2) nabyli żona I. B. w (...) części oraz dzieci M. B. (1), W. B. (2), I. Ż., H. B., B. B. (2) i M. B. (2) po (...) części każde z nich.

Spadek po I. B. nabyły jej dzieci B. B. (2) i M. B. (2) po (...) części każde z nich.

Spadek po W. B. (2) nabyli żona M. B. (4) w (...) części spadku oraz dzieci K. B. (2), M. K. (1), R. B. (1), W. B. (1), W. B. (2), A. K. (1) S. B. po (...) części każde z nich.

Spadek po S. B. nabyli żona B. B. (1), syn J. B. (2) i córka D. P. (1), każdy po (...) części.

Spadek po M. B. (4) nabyły dzieci A. K. (1), M. K. (1), K. B. (2), R. B. (1), S. B., W. B. (1) i W. B. (2) po (...) części.

Spadek po H. B. nabyło rodzeństwo M. B. (1), I. Ż., M. B. (2), B. B. (2) każde po (...) części oraz bratankowie i bratanice K. B. (2), M. K. (1), R. B. (1), W. B. (1), W. B. (2), A. K. (1) każde po (...) części, jak również dzieci bratanka J. B. (2) i D. P. (1) każde po (...) części.

Spadek po I. Ż. nabyli E. R. (1) w (...) częściach oraz J. Ż. (1) i P. Ż. (1), każdy w (...) częściach.

Sąd Okręgowy, posiłkując się orzecznictwem Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego oraz piśmiennictwem, przedstawił wywód prawny i wskazał, że art. 160 k.p.a. - z wyłączeniem § 4 i 5 - ma zastosowanie w sprawach o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną podjętą przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu. Z odpowiedzialnością za tego rodzaju szkodę wiąże się jednak ograniczony zakres szkody podlegający w takiej sytuacji naprawieniu, stronie służy bowiem roszczenie o odszkodowanie tylko za poniesioną szkodę rzeczywistą. W okolicznościach faktycznych tej sprawy szkoda, którą poniósł A. B. (2) polegała na stracie ruchomości, które zostały wymienione w protokole zdawczo - odbiorczym sporządzonym w dniach 24 i 25 listopada 1948 r. oraz na stracie nieruchomości gruntowych obejmujących dawne parcele nr (...) (wyłączając działkę - parcelę nr (...)) o łącznej powierzchni gruntu 3,5937 ha wraz z częściami składowymi, infrastrukturą i zagospodarowaniem terenu w stanie z dnia 20 lutego 1945 r.

Następnie Sąd Okręgowy odniósł się do zgłoszonego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia konsekwentnie opierając się w tym zakresie na art. 160 § 6 k.p.a. Zgodnie z tym artykułem, roszczenie o odszkodowanie przedawnia się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2 k.p.a., że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. Skoro ostateczna decyzja nieważnościowa została wydana w dniu 6 lipca 2006 r., a pozew został złożony w dniu 28 lipca 2008 r., należało uznać, że roszczenie powodów nie uległo przedawnieniu.

W zakresie szacowania szkody powstałej w wyniku straty ruchomości przez poprzednika prawnego powodów Sąd Okręgowy oparł się na pisemnej opinii z grudnia 2012 r. wydanej przez biegłego sądowego z dziedziny wycen maszyn i urządzeń J. J.. Biegły oszacował łączną wartość maszyn i urządzeń produkcyjnych, innych ruchomości, materiałów pomocniczych i narzędzi oraz urządzeń biurowych stanowiących wyposażenie tartaku „(...)” w S. wg stanu na 24, 25 listopada 1948 r. i w cenach na datę sporządzenia opinii na kwotę 158 366 zł, w tym wartość maszyn i urządzeń produkcyjnych na 114 717 zł, wartość innych ruchomości na 13 973 zł, wartość materiałów pomocniczych i narzędzi na

28 826 zł oraz wartość urządzeń biurowych na 850 zł. Sąd Okręgowy zaznaczył, że co do ruchomości wziął pod uwagę tylko te wymienione w załącznikach nr (...)i (...)protokołu zdawczo - odbiorczego, gdyż w załączniku nr (...)ujęto wykaz nakładów poniemieckich, których nie można uwzględnić szacując szkodę poniesioną przez A. B. (2).

W zakresie szacowania szkody za utratę nieruchomości przez A. B. (2), Sąd Okręgowy oparł się na pisemnej opinii z dnia 10 marca 2014 r. sporządzonej przez biegłego sądowego rzeczoznawcę majątkowego K. D.. Biegły oszacował wartość rynkową nieruchomości gruntowych obejmujących parcele nr (...) (wyłączając działkę - parcelę nr (...)) o łącznej powierzchni gruntu 3,5937 ha wraz z częściami składowymi, infrastrukturą i zagospodarowaniem terenu w stanie z dnia 20 lutego 1945 r. na 873 310 zł.

Sąd Okręgowy zaznaczył, że punktem wyjścia dla ustalenia, które nieruchomości gruntowe należało wziąć pod uwagę jako przedmiot własności A. B. (2), była pisemna opinia z dnia 30 września 2010 r. biegłego sądowego geodety uprawnionego A. S.. W treści tej opinii biegły przyjął, że A. B. (2) był właścicielem parcel o łącznej powierzchni 4 1058 ha. W opinii uzupełniającej z dnia 10 stycznia 2011 r. biegły zweryfikował jednak powierzchnię działek, których właścicielem był A. B. (2) podając, że stanowiła ona łącznie 3,9521 ha i składała się z działek nr (...).

Sąd Okręgowy podkreślił, że w granicach jego zainteresowania pozostawały działki, które na dzień przejęcia tartaku jednocześnie stanowiły własność A. B. (2) i wchodziły w skład przejmowanego tartaku. Z protokołu zdawczo - odbiorczego wynika, że w skład tartaku wchodziły parcele o nr (...), nie wchodziła zaś parcela nr (...) i w związku z tym nie należało jej brać pod uwagę przy szacowaniu szkody z tytułu przejęcia tartaku na własność Państwa. Natomiast odnośnie parceli nr (...), mimo tego, że wchodziła ona w skład tartaku, brak jest dowodów potwierdzających prawo własności A. B. (2) w stosunku do tej działki. Biegły A. S. w opinii z dnia 10 stycznia 2011 r. przyznał, iż pierwotnie stwierdził, że A. B. (2) otrzymał od Gminy (...) G. parcelę (...) w zamian za parcelę (...), ale wyłącznie na podstawie załączonego szkicu połowego z 31 marca 1933 r. oraz protokołu granicznego. Biegły jednocześnie przyznał, że nie widział umowy zamiany. Zamiana parcel nie znalazła odzwierciedlenia w zapisach w odpowiednich księgach wieczystych. Zatem w konsekwencji biegły przyjął, że nie można stwierdzić, że poprzednik prawny powodów stał się właścicielem działki nr (...) w zamian za działkę nr (...). Wobec tego przy szacowaniu szkody Sąd Okręgowy ostatecznie uwzględnił dawne parcele nr(...) o łącznej powierzchni gruntu 3,5937 ha, przy czym aktualnie - po zmianach w numeracji i powierzchni - działki te noszą numery (...) i są położone w miejscowości G..

Sąd Okręgowy uznał opinie biegłych za pełnowartościowe dowody w sprawie, stanowiące podstawę ustaleń faktycznych w zakresie okoliczności, na które dowody z tych opinii zostały dopuszczone. Opinie są wyczerpujące, odnoszą się w pełni do wszystkich kwestii zawartych w tezach dowodowych postanowień, na mocy których dowody zostały dopuszczone. Uzasadnienia opinii są sformułowane w sposób przystępny i zrozumiały, także dla osób nieposiadających wiadomości specjalnych.

Podsumowując Sąd Okręgowy wskazał, że łączna kwota odszkodowania należnego wszystkim powodom, jako następcom prawnym A. B. (2), wynosi 1 031 676 zł. Kwoty zasądzone na rzecz poszczególnych powodów uzależnione były od wielkości ich udziałów, co przedstawia się następująco:

- udział M. B. (1) - (...), kwota odszkodowania - 154 751,40 zł,
- udział M. B. (2) - (...), kwota odszkodowania - 283 710,90 zł,
- udziały W. B. (1), W. B. (2), A. K. (1) i T. B. - po (...), kwoty odszkodowania - po 22 107,35 zł,
- udział D. B. (1) - (...), kwota odszkodowania - 147 996,38 zł,
- udział J. B. (1) - (...), kwota odszkodowania - 141 855,45 zł,
- udział D. B. (2) - (...), kwota odszkodowania - 5 526,84,
- udział E. B., M. M. (2), K. P. i A. I. - po (...), kwoty odszkodowania - po 4 145,13 zł,

- udział E. R. (1) -(...), kwota odszkodowania - 68 709,63 zł,
- udziały J. Ż. (1) i P. Ż. (1) - po (...), kwoty odszkodowania - po 43 020,89 zł,
- udziały K. B. (1) i A. K. (2) - po (...), kwoty odszkodowania - po 11 053,68 zł.

Sąd Okręgowy podniósł, że oznaczona w wyroku data początkowa naliczania odsetek ustawowych, tj. dzień 1 kwietnia 2008 r., jest uzasadniona treścią przedsądowego wezwania do zapłaty kwoty 8 606 853 zł, w którym powodowie stwierdzili, że zapłata odszkodowania powinna nastąpić w terminie 30 dni od otrzymania pisma.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c.

Wyrok Sądu Okręgowego strona pozwana zaskarżyła apelacją w części uwzględniającej powództwo oraz rozstrzygającej o kosztach procesu zarzucając naruszenie:

1. przepisów prawa materialnego:

- art. 160 § 1 i 2 k.p.a. w zw. z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy Kodeks cywilny oraz niektórych ustaw w zw. z art. 361 § 1 i 2 k.c. i art. 363 § 1 i 2 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu wystąpienia przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego w postaci szkody wyrażającej się utratą nieruchomości i ruchomości, tj. przejęcie, że powodowie (lub ich poprzednicy prawni) ponieśli szkodę z tytułu wydania wadliwych decyzji administracyjnych oraz przyjęcie, że istnieje adekwatny związek przyczynowy pomiędzy wadliwymi decyzjami administracyjnymi, a szkodą powodów, a także z daleko idącej ostrożności procesowej przez wadliwe ustalenie wysokości szkody;

- art. 481 § 1 k.c. w zw. z art. 363 § 1 i 2 k.c. przez ustalenie odszkodowania według cen z daty orzekania, a jednocześnie zasądzenie odsetek od tak ustalonego odszkodowania począwszy od daty wcześniejszej niż data ustalenia odszkodowania, tj. przez przyjęcie, że stronie powodowej przysługują odsetki od odszkodowania od daty wcześniejszej niż data wyrokowania;

2. przepisów prawa procesowego:

- art. 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. i art. 227 k.p.c. w zw. z art. 160 § 1 i 2 k.p.a. poprzez przyjęcie, iż strona powodowa wykazała przesłanki skutkujące odpowiedzialnością odszkodowawczą pozwanego;

- art. 233 k.p.c. poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny materiału dowodowego w zakresie wskazanym w uzasadnieniu apelacji;

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie w sposób dostateczny podstawy faktycznej sprawy i dowodów, na których się oparł oraz przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego;

3. błąd w ustaleniach faktycznych:

- że nieruchomość objęta rozstrzygnięciem była zabudowana budynkami mieszkaniowymi w obszarze 1 500 m² i budynkami przemysłowymi w obszarze 2 005 m²,

- że ruchomości wyszczególnione w załączniku nr (...) protokołu zdawczo - odbiorczego z 24 i 25 listopada 1948 r. są własnością poprzednika prawnego powodów.

Wskazując na powyższe zarzuty strona pozwana wносиła o zmianę wyroku w zaskarżonej części poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa - (...) kosztów zastępstwa procesowego i na rzecz pozwanego Skarbu Państwa - Ministra(...) pozostałych kosztów w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji,

ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie wraz z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach.

Strona apelująca wносиła również o zasądzenie od powodów na rzecz Skarbu Państwa - (...) kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym oraz na rzecz pozwanego Skarbu Państwa - Ministra (...) pozostałych kosztów postępowania, według norm przepisanych.

Powodowie wnosili o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja jest bezzasadna, a zarzuty w niej sformułowane nie zasługują na uwzględnienie.

Strona pozwana wskazuje na przedmiotowy charakter przejęcia tartaku na własność Państwa, bez względu na przysługujące ewentualnie prowadzącemu tartak prawo własności albo też prawo obligacyjne do przedmiotu przejęcia, z czego mógłby również ewentualnie wynikać brak szkody po stronie wywłaszczonego w przypadku prawa obligacyjnego. Wbrew jednak sugestii zawartej w apelacji, z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że Sąd Okręgowy szacował te składniki mienia nieruchomości, które stanowiły własność byłego właściciela. Dodatkowo wskazuje na to wyłączenie spod wyceny działki nr (...), którą był właściciel władał zapewne na podstawie tytułu obligacyjnego.

Niezależnie od powyższego, jeżeli strona pozwana uważała, że rzeczy ruchome i nieruchome podlegające wycenie w toku postępowania nie stanowiły przedmiotu własności właściciela tartaku, powinna była, stosownie do art. 6 k.c., przedstawić na tę okoliczność dowody, czego jednak nie uczyniła. Przy czym dodatkowo, na obciążenie strony pozwanej w tym zakresie obowiązkiem dowodzenia wskazuje nie tylko art. 6 k.c., ale również domniemanie zgodności posiadania ze stanem prawnym wywodzone obecnie z Kodeksu cywilnego, a poprzednio z dekretu z dnia 11 października 1946 r. - Prawo rzeczowe, obowiązującego od dnia 1 stycznia 1947 r.

Należy podnieść, że w treści samego protokołu zdawczo – odbiorczego zawarte są stwierdzenia wskazujące, że tartak jako całość stanowił własność A. B. (2). Trudno byłoby założyć, że w latach powojennych, w dobie masowej nacjonalizacji, w protokole zawierającym takie stwierdzenia wymieniano by pozycje stanowiące już wcześniej własność Państwa.

Jeżeli natomiast strona pozwana uważała, że w okresie od faktycznego przejęcia tartaku do chwili sporządzenia protokołu zdawczo – odbiorczego, to jest w okresie, w którym nie doszło jeszcze do wywłaszczenia, a właściciel nie władał już tartakiem, władający poczynił nakłady na tartak, strona pozwana powinna okoliczność tę również udowodnić, czego nie uczyniła. Gdy chodzi zaś o ewentualny udział okupanta niemieckiego w przejętym mieniu, stosowne pozycje zostały uwzględnione w oddzielnym załączniku nr (...) do protokołu zdawczo – odbiorczego (wykaz nakładów ponemieckich), a wartość związana z tymi pozycjami nie została przez Sąd Okręgowy uwzględniona i nie została zasądzona.

Jeśli z kolei chodzi o ewentualne zużycie ruchomości w okresie od utraty przez właściciela władania tartakiem do momentu jego znacjonalizowania, co również podnosi strona apelująca, zwrócić należy uwagę na fakt powszechnie znany, że urządzenia i narzędzia produkowane przed II wojną światową były nieskomplikowane i masywne, posiadały znaczną trwałość, a wiele z nich jest sprawnych do dnia dzisiejszego, przy czym jest to jedynie argument pomocniczy, gdyż jako podstawowa jawi się kwestia nieudowodnienia przez stronę pozwaną hipotetycznych tylko faktów przedstawianych w apelacji.

W kwestii zabudowania gruntu zajętego pod tartak zwrócić należy ponownie uwagę na treść protokołu zdawczo – odbiorczego, w którym wskazano na zabudowę i nadto opisano zmiany dokonane po wybuchu II wojny światowej, a wśród nich brak jest nowych naniesień w postaci nowych budynków lub budowli. W załączniku nr (...) do protokołu, w którym wymieniono między innymi budynki, w każdym miejscu, w którym podano rok budowy, jest to data sprzed II

wojny światowej. Nie sposób w tym miejscu pominąć zeznania powoda M. B. (1) (k. 770-771), z których wynika, jakie budynki znajdowały się na terenie zakładu jak również wynika, że źródła wiedzy tego świadka są wiarygodne.

W apelacji zwrócono uwagę na szacunkowy tylko charakter opinii biegłego K. D., który opierał się na pewnych założeniach. Nie sposób jednak pominąć, że niemal każda opinia każdego biegłego ma charakter szacunkowy, w szczególności biegłego dokonującego wyceny i opiera się na pewnych założeniach. Konieczność przyjęcia założeń może także wynikać z upływu czasu, tak jak w niniejszej sprawie, przy czym odpowiedzialność za wadliwe przejście tartaku spoczywa jednak na stronie pozwanej. Szacunki i założenia biegłego nie musiały zresztą działać na niekorzyść strony pozwanej, mogły przecież także spowodować zniżenie wyceny.

W tym miejscu warto zwrócić uwagę, że przedmiotowy tartak w okresie znacjonalizowania stanowił duże obszarowo, wyposażone w urządzenia i zabudowane przedsiębiorstwo, natomiast suma wyceny stanowiąca podstawę wyrokowania przez Sąd Okręgowy to kwota 1 031 676 zł.

Na marginesie tylko rozważań możliwe jest wskazanie, że gdy wziąć pod rozwagę powszechnie znany poziom obecnych cen oraz charakter przedmiotu wywłaszczenia, jest to suma niska. Gdyby zatem nawet chwilowo i teoretycznie tylko założyć, że szacunki i założenia biegłego nie były właściwe, to należałoby wówczas uznać, że działały one na niekorzyść powodów, którzy za taką kwotę nie mogliby zapewne nabyć funkcjonującego i zabudowanego tartaku zajmującego powierzchnię kilku hektarów, nawet gdyby był to tartak pozostający w standardach technicznych oraz wyposażeniowych z 1948 r.

Strona apelująca wywiodła również, że skoro decyzja nieważnościowa ma skutek *ex tunc*, to powodom, po jej wejściu do obrotu prawnego, znów przysługuje prawo własności wywłaszczonego mienia, a w związku z tym powodowie nie ponieśli szkody.

Niezależnie od tego, że ten pogląd pozwanego zaprzecza twierdzeniom pozwanego przedstawionym i omówionym już powyżej, na jego niezasadność wskazują następujące względy.

Z aktualnego stanu faktycznego i prawnego wynika, że wywłaszczony przedmiot został skutecznie rozdysponowany na rzecz osób trzecich jeszcze przed stwierdzeniem nieważności decyzji przez Ministra (...). Tym samym pomiędzy wydaniem nieważnych orzeczeń administracyjnych, a szkodą poniesioną przez powodów, wyrażającą się wartością wywłaszczonych rzeczy, zachodzi adekwatny związek przyczynowy. Gdyby bowiem nie było przejścia na rzecz Państwa, powodowie byłiby obecnie właścicielami przedmiotu wywłaszczenia. Nadto, gdy dochodzi do wywłaszczenia na rzecz Państwa, a następnie Państwo rozdysponowuje przedmiot wywłaszczenia w ten sposób, że właścicielem rzeczy staje się osoba trzecia (co zwykle miało miejsce i jest faktem powszechnie znanym), to pierwotny właściciel doznaje uszczerbku majątkowego nawet w przypadku wyeliminowania z obrotu prawnego aktów wywłaszczeniowych. Adekwatny związek przyczynowy jest zatem w takiej sytuacji aż nadto widoczny, przy czym jest to związek złożony, co nie stoi na przeszkodzie w stwierdzeniu jego istnienia.

Powyższemu stanowisku nie stoi na przeszkodzie okoliczność, że Minister (...) nie stwierdził wydania aktów wywłaszczeniowych z naruszeniem prawa z uwagi na nieodwracalne skutki prawne lecz stwierdził ich nieważność. Uzyskaniu słusznego odszkodowania nie może bowiem przeszkodzić praktyka polegająca na stwierdzeniu nieważności decyzji w przypadku wystąpienia nieodwracalnych skutków prawnych. Przy tym zaznaczenia wymaga, że termin „nieodwracalne skutki prawne”, jakim posługuje się przepis art. 156 § 2 k.p.a. ma charakter normatywny. Nie są to skutki nieodwracalne w ogóle i w jakikolwiek sposób, ale skutki, których nie można odwrócić mocą czynności organu administracji na drodze administracyjnej.

Charakterystyczne jest, że strona pozwana podając, że decyzja o stwierdzeniu nieważności ma charakter *ex tunc* nie wskazała jednak, w jaki sposób organ administracji i który organ mógłby obecnie na drodze administracyjnej przywrócić powodom utraconą przez nich własność. Przeciwnie, w uzasadnieniu apelacji strona pozwana wskazywała na czynności sprzedaży i dalszej sprzedaży przedmiotu wywłaszczenia, które mają przecież charakter cywilnoprawny. Z akt sprawy oraz ze zgromadzonych w nich dokumentów i informacji wynika, że przedmiot wywłaszczenia był

w dalszych latach po znacjonalizowaniu przedmiotem dalszego obrotu własnościowego, a z zeznań świadka W. M. (k. 777-778) wynika, że na jednym z etapów zmian własnościowych dotyczących znacjonalizowanego tartaku doszło do nabycia przedsiębiorstwa tartaczno-rolniczego przez spółkę (...) od syndyka w toku postępowania upadłościowego (...) Przedsiębiorstwa (...). Gołosłowne jest zatem twierdzenie strony pozwanej, że powodowie po stwierdzeniu nieważności wadliwych decyzji są obecnie właścicielami znacjonalizowanego wcześniej tartaku z uwagi na skutek o charakterze ex tunc.

Zarówno zatem opierając się na sferze normatywnej (wykładnia pojęcia nieodwracalne skutki prawne) jak i na sferze faktu (skuteczne rozdysponowanie rzeczy należących poprzednio do właściciela tartaku) należy uznać, że doszło do uszczerbku majątkowego po stronie powodów, co zostało wywołane nieuprawnionym przejęciem mienia na rzecz Państwa, a następnie rozdysponowaniem tym mieniem. Skutek o charakterze ex tunc może być zatem w przypadku tej sprawy rozważany jedynie teoretycznie lub tylko w odniesieniu do samej tylko decyzji nieważnościowej.

Nie ma również racji strona pozwana wskazując na wadliwe zasądzenie odsetek – od 1 kwietnia 2008 r. zamiast od daty wyrokowania. Rozważając tę kwestię odnieść się należy do art. 455 k.c., którego zastosowanie prowadzi do wniosku, że w tym przypadku termin zapłaty wynikał z wezwania pozwanego do spełnienia świadczenia oraz z treści tego wezwania. Strona pozwana miała możliwość zapłacić powodom stosowną kwotę we właściwym terminie, a wówczas nie byłaby zobowiązana do zapłaty odsetek. Dodatkowo wskazać należy, że strona pozwana nie udowodniła, nie podejmując zresztą nawet próby dowodzenia, że w okresie od dnia 1 kwietnia 2008 r. do dnia wyrokowania wartość należnego powodom odszkodowania, zasadzająca się na dokonanych wycenach, ulegała zmianie.

Nieuprawniony jest pogląd strony apelującej, że roszczenie powodów w okresie przed wydaniem wyroku w pierwszej instancji było bezzasadne. Gdyby było one rzeczywiście bezzasadne, wyrok musiałby oddalać powództwo w całości. Natomiast przytoczone w tej części uzasadnienia apelacji orzeczenia Sądu Najwyższego zostały dobrane wybiórczo i pochodzą z okresu rozpoczynającego się ponad 20 lat temu, a ostatnie z nich pochodzi z roku 2005. Wbrew stanowisku strony apelującej, orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest w omawianej kwestii jednolite.

Roszczenie odsetkowe ma charakter odrębny od roszczenia głównego i znajduje odmienną od niego podstawę prawną oraz faktyczną (opóźnienie). Waloryzacyjny charakter odsetek ustawowych uległ współcześnie zanikowi, a to z uwagi na sytuację ekonomiczną i wynikającą z niej niską stopę tych odsetek.

W tym stanie rzeczy za nieuzasadnione uznać należy zarzuty apelacyjne naruszenia prawa materialnego i procesowego. Jak wynika z przedstawionych wyżej rozważań, nie doszło do naruszenia art. 160 k.p.a., art. 361 k.c., art. 363 k.c. i art. 481 k.c., ani też przytoczonych w zarzutach przepisów prawa procesowego, przy czym częściowo trafnie strona pozwana podniosła zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., które to naruszenie nie miało jednak wpływu na wynik sprawy i zostało usunięte w drugiej instancji. Nietrafny okazał się także zarzut poczynienia wadliwych ustaleń faktycznych.

W konsekwencji apelację, jako bezzasadną, należało oddalić na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach za drugą instancję orzeczono na podstawie art. 98 § 1, 3 i 4 k.p.c. oraz przepisów właściwego rozporządzenia regulującego wysokość stawek wynagrodzenia adwokackiego – stosownie do wyniku postępowania apelacyjnego, wygranego w całości przez powodów.